

เจ้าชายกับต้นสะเดา

นิทานธรรม ฉบับพิเศษ

จัดพิมพ์โดย ธรรมสภา

พระเจ้าพรหมทัตแห่งเมืองพาราณสี แคว้นกาสิ ทรงมีพระโอรสพระองค์หนึ่งเป็นคนเกรงูร่ายหยาดคาย ครั้งนั้น พระพุทธเจ้าของเราเกิดเป็นฤาษี ได้รับมอบหมายให้อบรมพระโอรส พระอานนท์เกิดเป็นพระเจ้าพรหมทัต

ฤาษีออกบวชจากตระกูลพราหมณ์ผู้มั่งคั่ง หลังจากบิดามารดาถึงแก่กรรม ครั้งเป็นฆราวาสได้เดินทางไปศึกษาไตรเพทและศิลปวิทยาที่เมืองตักสิลา เมื่อจบการศึกษาแล้วจึงได้สละทรัพย์สมบัติออกบวชเป็นฤาษี อยู่ในป่าหิมพานต์บำเพ็ญสมาบัติจนได้บรรลุคุณวิเศษต่างๆ คือ ดาตัพย์ หุตัพย์ เหาะเหินเดินอากาศได้

ต่อมา ฤาษีประสงค์จะเดินทางมาเยี่ยมบ้านเกิด จึงเหาะจากป่าหิมพานต์มาลงที่เขตเมืองพาราณสีแล้วเดินทางเข้าไปอาศัยอยู่ในพระอุทยานของพระเจ้าพรหมทัต เช้าวันรุ่งขึ้นท่านภิกขุอาจารย์อย่างสรวมเรื่อยไปจนกระทั่งถึงลานหน้าพระราชวัง

ขณะนั้น พระเจ้าพรหมทัตประทับนั่งอยู่ในพระตำหนักทอดพระเนตรลงมาทางช่องพระแกลด (หน้าต่าง) เห็นฤาษีเดินภิกขุอาจารย์อย่างสรวมแล้วเกิดเลื่อมใส ตรัสกับตัวเองว่า “ฤาษีนี้สรวมตา หู สรวมกาย มองเพียงแค่ชั่วแวบจิตใจจงจะสงบ ท่านเดินอย่างองอาจเหมือนพญาราชสีห์ทุกอย่างก้าว ท่านมีอะไรดีหรือ”

จากนั้นทรงคิดได้ว่า “เขาพูดกันว่า ธรรมที่ทำให้สงบมีอยู่ในจิตใจของท่านน่าจะมีธรรมข้อนั้นอยู่เป็นแน่”

พระเจ้าพรหมทัตจึงทรงรับสั่งมาที่อำมาตย์คนหนึ่ง “ไปนิมนต์ฤาษีมาหาฉัน”

“มีอะไรหรือ เจริญพร” ฤาษีถามอย่างสรวม

“พระเจ้าพรหมทัตทรงรับสั่งให้นิมนต์พระคุณท่านเข้าไปในวัง” อำมาตย์ชี้แจง

“เจริญพร...” ฤาษีตอบรับ ครั้นแล้วก็เดินตามอำมาตย์เข้าไปในพระราชวังด้วยอาการสรวม

พระเจ้าพรหมทัตทรงดีพระทัยมาก ที่ฤาษีรับนิมนต์เข้ามาในพระราชวัง พระองค์ทรงไหว้อย่างนอบน้อม แล้วนิมนต์ให้ขึ้นนั่งบนตั่งทองซึ่งมีเสวตฉัตรกันอยู่เบื้องบน จากนั้นจึงทรงสนทนากับฤาษีนั้น

“พระคุณเจ้า อยู่ที่ไหน” พระเจ้าพรหมทัตตรัสถาม

“อยู่ที่ป่าหิมพานต์” ฤาษีกราบทูล

“แล้วพระคุณเจ้าจะไปไหนต่อ”

อาตมาจะไปหาที่จำพรรษาสัก ๑ เดือน”

“ถ้าอย่างนั้น โยมขอนิมนต์พระคุณท่านอยู่จำพรรษาในอุทยานของโยมก็แล้วกัน”

“ที่ตรงนี้แหละที่โยมขอนิมนต์พระคุณท่านอยู่จำพรรษา” พระเจ้าพรหมทัตทรงชี้ให้ฤๅษีดูมุมสงบในอุทยาน ครั้นแล้วทรงรับสั่งให้สร้างบรรณศาลา (โรงที่มุงบังด้วยใบไม้) จากนั้นทรงรับสั่งให้สร้างที่พักกลางคืนและที่พักกลางวัน เพื่อให้ฤๅษีใช้ประโยชน์เต็มที่

พระเจ้าพรหมทัตทรงมีเรื่องไม่สบายพระทัยอยู่เรื่องหนึ่ง คือ เรื่องเจ้าชายทูลฐกุมาร พระโอรสของพระองค์ที่ทรงเกรณิสัยดุร้ายหยาบคาย พระองค์ทรงพยายามอย่างเต็มที่ที่จะอบรมพระโอรสให้มีนิสัยอ่อนโยนและสุภาพ แต่ก็ไร้ผล พระเจ้าพรหมทัตทรงหนักพระทัยมาก

“ใครจะช่วยอบรมลูกเราได้” พระเจ้าพรหมทัตทรงครุ่นคิดถึงเรื่องนี้ตลอดเวลา

การที่พระองค์นิมนต์ฤๅษีให้อยู่จำพรรษาในพระอุทยานของพระองค์ ก็เพื่อให้ได้ช่วยโปรดพระโอรสของพระองค์ด้วย พระเจ้าพรหมทัตเสด็จไปหาฤๅษีเสมอที่ทรงว่างจากพระราชภารกิจ จนกระทั่งเกิดความคุ้นเคย

วันหนึ่ง จึงพาพระโอรสไปหาฤๅษีด้วย “พระคุณท่าน ลูกชายโยมคนนี้นิสัยดุร้ายหยาบคาย ไม่มีใครจะอบรมเขาได้ นอกจากพระคุณท่านเท่านั้น” พระเจ้าพรหมทัตทรงกระซิบบอกฤๅษี

“ขอถวายพระพร เจ้าชายยังอบรมได้อยู่ แต่จะต้องใช้กุศโลบาย” ฤๅษีกราบทูล

วันนั้นก่อนเสด็จกลับ ทรงมอบเจ้าชายให้อยู่กับฤๅษีในพระอุทยาน

“ลูกพ่อ พ่ออยากให้ลูกอยู่กับพระคุณท่านสักวันหนึ่งก่อนนะ ตกเย็นพ่อจะให้คนมารับ” พระเจ้าพรหมทัตตรัสบอกเจ้าชาย

ครั้นพระเจ้าพรหมทัตเสด็จกลับไปแล้ว ฤๅษีก็ได้ชวนเจ้าชายสนทนาด้วยเรื่องต่างๆ

“องค์ชายมีพี่น้องกี่คน” ฤๅษีเริ่มสนทนา

“องค์เดียว” เจ้าชายตรัสเสียงห้วน

“นับว่าองค์ชายโชคดี”

“โชคดียังไง”

“โชคดีที่ไม่ต้องมีใครแย่งความรักจากพระบิดาพระมารดา”

เจ้าชายทรงพอพระทัยมากกับคำพูดของฤๅษี เมื่อคุ้นเคยกับเจ้าชายแล้ว ฤๅษีก็พาเจ้าชายไปเดินเที่ยวเล่นในพระอุทยาน

“องค์ชายเสด็จมาเที่ยวบ่อยไหม” ฤๅษีชวนสนทนาต่อ

“นานๆ ที” เจ้าชายตรัสตอบและยิ้มให้

“องค์ชายรู้จักต้นไม้ไหม” ฤๅษีตรัสถามพลางชี้ไปที่ต้นสะเดาอ่อนต้นหนึ่งซึ่งสูงได้ ๔ นิ้ว และมีใบ ๒ ใบ

“ไม่รู้จัก” เจ้าชายสั่นพระเศียร

“ลองไปเด็ดมาเถิดดูซิ”

เจ้าชายทรงทำตามที่ฤๅษีทูลแนะนำ ไปเด็ดใบสะเดาใบหนึ่งมาเคี้ยว แต่ยังมีทันไรก็ทรงบ้วนทิ้งและตะโกนเสียงดังลั่น
“ใบอะไร ขมจังเลย”

“เป็นอะไรไปหรือเจ้าชาย” ฤๅษีแก่งทูลถาม

“ก็ใบไม้นั้นซิ” เจ้าชายชี้ไปที่ต้นสะเดาด้วยท่าทางโกรธ

“มันใบต้นอะไร ขมจังเลย ต้นแค่นี้มันยังมีพิษร้ายขนาดนี้ ถ้าโตขึ้นพิษมันจะร้ายขนาดไหน ใครแผลอกินเข้าไปไม่
ตายกันหมดหรือ” ว่าแล้วเจ้าชายก็เสด็จรีไปถอนต้นสะเดา แล้วขว้างจนแหลกละเอียด มีหนำซ้ำยังทรงเหยียบซ้ำ

ฤๅษีเห็นเหตุการณ์กำลังดำเนินไปตามแผน เนื่องจากได้สิ่งเปรียบเทียบ แล้วจึงทูลต่อไปว่า “องค์ชาย พระองค์ทรง
ถอนต้นสะเดาทั้งที่เพราะพิโรธว่ามันมีรสขม และทรงรังเกียจว่าหากปล่อยให้มันโตใหญ่ขึ้นไปจะเป็นอันตรายต่อคน
ได้ องค์ชายก็เหมือนกัน ขณะนี้ทุกคนทั้งในและนอกพระราชวัง ต่างเห็นองค์ชายเป็นเหมือนต้นสะเดา และเชื่อได้ว่า
ต่อไปในภายภาคหน้า พวกเขาย่อมทำลายองค์ชายเหมือนอย่างที่องค์ชายทำลายต้นสะเดา”

เจ้าชายยินฟังฤๅษีพูดด้วยความตกตะลึง เพราะทรงนึกไม่ถึงว่าจะมีผู้บังอาจสอนพระองค์ได้อย่างแหลมคมเช่นนี้ ฤๅษี
เข้าใจท่าทีของเจ้าชายได้ดี จึงถือโอกาสนั้นถวายนการอบรมว่า “องค์ชายจะต้องไม่ทำตัวเหมือนต้นสะเดาอีกต่อไปนับ
แต่นี้ ขอให้ทรงมีเมตตากรุณาต่อทุกคน และมีความอดทนหนักแน่นให้มาก ไม่ควรพุดให้ใครเจ็บช้ำน้ำใจ แต่ควรพุด
ให้เกิดความรักความสามัคคี เพราะคนเหล่านี้ต่อไปก็คือผู้ค้ำบัลลังก์ขององค์ชาย”

ถึงตรงนี้ เจ้าชายมีอาการเศร้าซึมอย่างเห็นได้ชัด พระองค์เริ่มสำนึกผิดน้ำพระเนตรคลอ “พระคุณท่าน นับว่าโชคดียิ่ง
เสด็จพ่อได้พาข้าพเจ้ามาพบท่าน มิฉะนั้นแล้ว ข้าพเจ้าคงหลงตัวทะนงตนไปอีกนาน ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณท่าน
มาก”

ครั้นแล้ว เจ้าชายก็ก้มลงกราบฤๅษีและทรงกล่าววปัญญาตนเป็นคนดีตลอดไป

นิทานธรรมเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า การแก้ไขที่ยากลำบากนั้น คือการแก้ไขนิสัยคน ซึ่งบางครั้งต้องใช้เวลาและกลวิธีที่แยบ
ยล เหมือนพระเจ้าพรหมทัตและฤๅษีจากป่าหิมพานต์แก้ไขนิสัยเจ้าชายทูลฐกุมารได้ ก็เพราะใช้เวลาและกลวิธีที่แยบ
ยลฉะนั้น

..... เอวัง